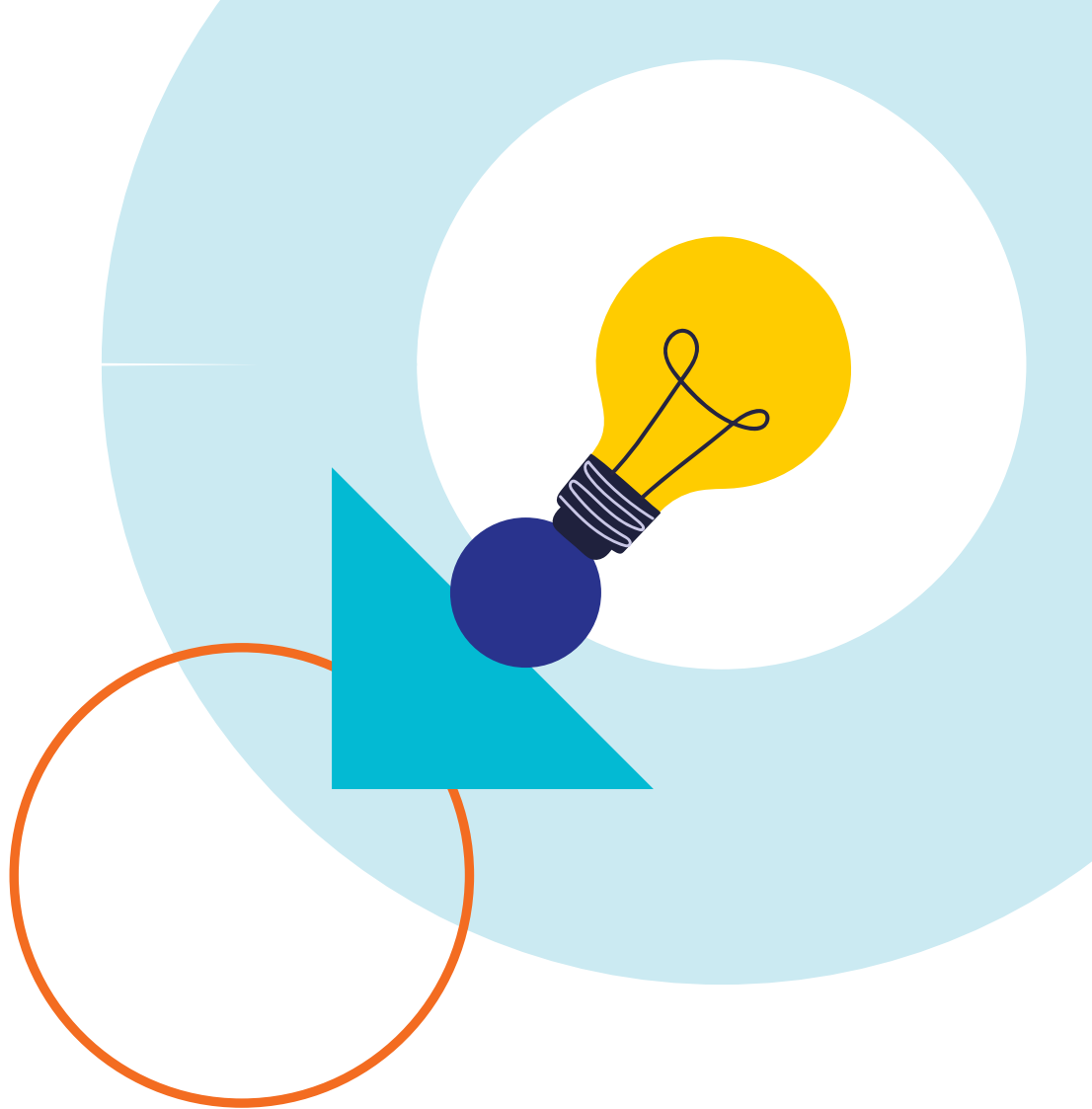

Lessuggestie

Inspraak en besluitvorming

**Bij functionele kerndoelen burgerschap.
Voor vso uitstroomprofielen dagbesteding en arbeidsmarkt.**

Februari 2026

Verantwoording

2025 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs:

Annette van der Laan

Met dank aan: Hannelore Hemeltjen

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN

2.8334.001

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Lesbeschrijving	5
1.1 Lesopzet	5
1.2 Lesduur	5
1.3 Lesdoel	6
1.4 Relevante (functionele) kerndoelen burgerschap	6
1.5 In samenhang met andere vakken/leergebieden	7
2. Lesuitwerking	8
Bijlage 1: Stellingen bij inspraak in mijn klas en school	10
Bijlage 2: Themakaarten bij burgerschapsonderwerpen	11
Bijlage 3: Stembiljetten	15

Inleiding

In deze lessuggestie staan inspraak en besluitvorming centraal. We geven ideeën voor lesactiviteiten om je leerlingen te laten nadenken over hun democratische betrokkenheid in de schoolomgeving en ze te laten oefenen met inspraak en besluitvorming in de klas. Deze lessuggestie is voor leraren in het vso die onderwijs geven aan leerlingen met het uitstroomprofiel dagbesteding of arbeidsmarkt. Deze lessuggestie kun je ook goed gebruiken in het praktijkonderwijs en in het vmbo (basis en kader). Het draagt bij aan diverse functionele kerndoelen burgerschap (zie 1.4).

Bij het ontwikkelen van democratische betrokkenheid gaat het erom dat leerlingen leren wat het betekent om democratisch betrokken te zijn en waarom inspraak en het begrijpen van besluitvorming belangrijk zijn. Op school en in de klas krijgen leerlingen de kans om te ontdekken wat het betekent om echt invloed te hebben. Niet alleen door te leren over regels, inspraak en besluitvorming, maar ook door het te doen: je mening geven, naar anderen luisteren, respectvol omgaan met verschillende standpunten en samen tot keuzes komen. Wanneer leerlingen ervaren dat hun stem ertoe doet, groeit hun zelfvertrouwen en hun gevoel van verantwoordelijkheid. De school wordt zo een democratische oefenplaats, waar iedereen leert dat meepraten, meedenken, meedoen en meebeslissen belangrijk zijn in onze democratische en diverse samenleving.

1. Lesbeschrijving

1.1 Lesopzet

Om ervaring op te doen met inspraak en besluitvorming, beslissen leerlingen samen over onderwerpen die zij voor burgerschap van belang vinden om in de klas over te praten. In tabel 1 hebben we voor de zes lesonderdelen activiteiten uitgewerkt om deze betrokkenheid klassikaal te organiseren.

Lesonderdeel	Tijdsduur	Activiteit	Benodigheden
1. Voorkennis activeren	15 minuten	Inventariseren waarin leerlingen op school al inspraak hebben.	• Bijlage 1: stellingen • Whiteboard en stiften • Rode en groene papieren
2. Uitleg geven over inspraak	15 minuten	Toelichting geven aan de leerlingen over verschillende manieren van inspraak.	
3. Prioriteren en presenteren	30 minuten	Groepsgesprek organiseren om burgerschaps-thema's te prioriteren en presenteren.	• Bijlage 2: themakaarten • Grote vellen papier (voor top 5) • Evt padlet (digitale tool)
4. Stemmen	30 minuten	Stemming organiseren om tot een gezamenlijke top 3 te komen.	• Bijlage 3: stembiljetten • Stembus
5. Bespreken van vervolgacties	20 minuten	Bespreken van manieren om leerlingen te betrekken bij lessen.	
6. Reflecteren en evalueren	10 minuten	Bespreken wat ze geleerd hebben.	

Tabel 1: Lesactiviteiten om betrokkenheid te organiseren

1.2 Lesduur

De lessuggestie bestaat uit 120 minuten. Je kunt de lessuggestie ook over meerdere lessen verdelen. Het staat ook vrij om aanpassingen te maken om de lesactiviteiten beter te laten aansluiten bij je specifieke context en onderwijsontwikkeling.

1.3 Lesdoel

Leerlingen doen ervaring op met aspecten van democratische betrokkenheid en oefenen met inspraak en besluitvorming.

1.4 Relevante (functionele) kerndoelen burgerschap

Ga je deze lessuggestie gebruiken voor je onderwijs aan vso-uitstroomprofielen dagbesteding en arbeidsmarkt? Dan werk je aan de volgende [functionele vso-kerndoelen voor burgerschap](#).

Functionele kerndoelen voor vso dagbesteding en arbeidsmarkt	Mogelijke uitwerkingen
15B. De school stimuleert een respectvolle omgang van leerlingen met diversiteit in de samenleving.	Bespreekbaar maken van vooroordelen en oordelen.
16A. De leerling verkent het belang van basiswaarden van de democratische basiswaarden.	Ervaringen opdoen met respectvol communiceren, het voeren van dialogen, omgaan met conflicten en gelijkwaardige behandeling.
17A. De leerling verkent mogelijkheden om democratisch te handelen.	- Verkennen welke regels en afspraken van belang zijn bij inspraak en besluitvorming. - Ervaringen opdoen met inspraak en besluitvorming. - Ervaringen opdoen met uitdrukken van standpunten, luisteren naar argumenten van anderen, compromissen sluiten en omgaan met uitkomsten van besluitvormingsprocessen.

Wil je deze lessuggestie ook gebruiken in het praktijkonderwijs of vmbo (basis of kader)? Dan werk je aan de volgende [vo-kerndoelen voor burgerschap](#).

Kerndoelen voor vo	Mogelijke uitwerkingen
18A. De school stimuleert sociale en maatschappelijke competenties van leerlingen.	• Aanbieden van kennis en vaardigheden ten aanzien van basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de diverse samenleving, gericht op respectvolle omgang.
19A. De leerling toont inzicht in het belang van basiswaarden van de democratische rechtsstaat.	• Ervaringen opdoen met het voeren van dialogen, omgaan met conflicten, gelijkwaardige behandeling en ethische oordeelsvorming.
20A. De leerling verkent en reflecteert op mogelijkheden om democratisch te handelen.	• Inzicht tonen in processen van inspraak en besluitvorming en welke regels en afspraken daarbij van belang zijn. • Ervaringen opdoen met het uitwisselen van standpunten, compromissen sluiten en omgaan met meerderheids- en minderheidsstandpunten. • Reflecteren op eigen ervaringen met inspraak en besluitvorming en met het besluitvormingsproces.

1.5 In samenhang met andere vakken/leergebieden

Deze lessuggestie kan ook in samenhang met andere leergebieden worden aangeboden.

Denk aan:

- mens en maatschappij/wereldoriëntatie (verkiezingen)
- Nederlands (presenteren en communiceren)
- rekenen en wiskunde (stemmen tellen)

2. Lesuitwerking

1. Voorkennis activeren over waarin leerlingen op school al inspraak hebben. (15 minuten)

- In bijlage 1 lees je stellingen die gaan over inspraak. Bijvoorbeeld: ik mag meebeslissen naast wie ik in de klas zit. Presenteer deze acht stellingen op het digibord of schrijf ze op het bord (bijlage 1).
- Bedenk er eventueel zelf stellingen bij die van toepassing zijn op jullie school en herkenbaar zijn voor de leerling.
- Lees elke stelling voor. Geef daarna elke leerling een groen en een rood papiertje.
- Groen papiertje: "Volgens mij mogen wij hier op school *wel* over meedenken of meebeslissen."
- Rood papiertje: "Volgens mij mogen wij hier op school *niet* over meedenken of meebeslissen."
- Het gaat dus niet om wat leerlingen zouden willen, maar om hoe het nu echt werkt op school.
- Ga in gesprek over wat je opvalt.

2. Uitleg geven over wat inspraak is. (15 minuten)

- Leg uit wat inspraak betekent.

- *Inspraak betekent dat je een stem hebt in dingen die jou aangaan, bijvoorbeeld op school. Jouw stem en je mening tellen mee en de school doet er iets mee bij het maken van keuzes.*
- *Er zijn verschillende manieren van inspraak: je kunt meedenken, meepraten, meedoen of meebeslissen. Een stem hebben geeft je invloed. Maar niet iedere manier van inspraak geeft je evenveel invloed.*
- *Soms wordt jouw idee alleen gehoord (meepraten), en soms helpt jouw mening echt mee in de beslissing (meebeslissen).*

- Gebruik de stellingen uit bijlage 1 nogmaals. Maar nu als voorbeelden om het verschil duidelijk te maken in manieren van inspraak.
- Je kunt natuurlijk ook eigen voorbeelden gebruiken, die gaan over situaties waarin leerlingen kunnen meedenken, meepraten, meedoen of meebeslissen.
- Controleer of de leerlingen verschillende begrippen van inspraak begrijpen.
- Ga daarover in gesprek en stel vragen zoals: ervaren ze ook het verschil tussen meepraten en meebeslissen?

3. Prioriteren van burgerschapthema's en de top 5 presenteren

(30 minuten)

Leerlingen brainstormen over belangrijkheid van burgerschapsthema's:

- Verdeel de klas in kleine groepjes van vier of vijf leerlingen.
- Knip bijlage 2 in 15 aparte themakaarten.
- Kies tien themakaarten uit die passen bij je schoolcontext en populatie van de leerlingen.
- Geef elk groepje (een aantal) themakaarten met de burgerschapsonderwerpen.
- Controleer of leerlingen de woorden op de themakaarten begrijpen.
- Leg waar nodig uit wat ermee bedoeld wordt en maak het bijvoorbeeld concreet met een voorbeeld.
- Elke groep maakt een top 5 van onderwerpen die zij belangrijk vindt om te bespreken in de klas,
- Elke groep plakt de top-5-kaarten op een groot vel.
- Laat de groepjes hun top 5 presenteren en uitleggen waarom ze voor deze vijf hebben gekozen. Alternatief: geef ze de optie om via een padlet (digitale tool) de vijf gekozen onderwerpen te presenteren.

4. Stemmen (30 minuten)

Stemming organiseren:

- Kijk welke onderwerpen het meest gekozen zijn door de groepjes.
- Kies de vijf meest gekozen onderwerpen en breng die in stemming voor de hele klas.
- Bereid stembiljetten voor (bijlage 3) en laat elke leerling anoniem op één onderwerp naar keuze stemmen.
- Verzamel de stembiljetten en tel de stemmen samen met de klas.
- Maak de winnende top 3 bekend.

5. Bespreken van vervolgacties (20 minuten)

Bespreken van de resultaten:

- Bespreek met de leerlingen hoe je ze verder kunt betrekken bij de uitvoering van de gekozen onderwerpen. Plan bijvoorbeeld een les over het gekozen onderwerp.

6. Reflecteren en evalueren (10 minuten)

Reflectie op de les:

- Vraag leerlingen wat ze hebben geleerd over inspraak en besluitvorming.
- Reflecteer op het proces en vraag de leerlingen hoe ze het vonden om op deze manier mee te beslissen (voelden ze zich betrokken, in hoeverre verliep het proces democratisch).
- Laat leerlingen suggesties doen voor toekomstige lessen.

Bijlage 1: Stellingen bij inspraak in mijn klas en school

1. Ik mag meebeslissen over klassenregels.
2. Ik mag meebeslissen of telefoons in de pauze wel of niet gebruikt mogen worden.
3. Ik mag meebeslissen naast wie ik zit in de les.
4. Ik mag meedenken over mijn doelen voor dit jaar, die in mijn opp of handelingsplan staan.
5. Ik mag meebeslissen over wat we gaan doen als er tijd over is van de les.
6. Ik mag meepraten in de leerlingenraad over dingen die op school beter kunnen.
7. Ik mag meebeslissen over welke vragen we stellen aan een nieuwe docent tijdens een sollicitatiegesprek.
8. Ik mag meebeslissen over waar we naar toe gaan met schoolreis of een ander uitje.

Bijlage 2: Themakaarten bij burgerschapsonderwerpen

1. Oké zijn met verschillen

Iedereen is anders en dat is goed.

2. Inspraak: meepraten en meebeslissen

Jouw stem telt in de klas en op school.

3. Samen besluiten

We kiezen met elkaar wat we gaan doen en accepteren de uitkomst.

4. Iedereen is even belangrijk en heeft rechten

We behandelen elkaar gelijk; iedereen heeft rechten.

5. Verdraagzaam zijn

*We gaan vriendelijk met elkaar om,
ook als iemand anders denkt of
doet.*

6. Geen discriminatie

**Dis-
crimi-
natie**

Niemand buitensluiten om wie die is.

7. Eigen keuzes maken

*Je denkt na over wat bij jou past en
maakt zélf een keuze.*

8. Verantwoordelijkheid nemen

Ik help mee waar ik kan.

9. Iets doen voor een ander

We doen iets aardigs voor een ander.

10. Praten over gevoelige onderwerpen

We praten samen over dingen die soms lastig voelen.

11. Een ander helpen

We helpen iemand die hulp nodig heeft.

12. Eerlijk delen (rechtvaardigheid)

We delen wat we hebben, zodat het eerlijk is.

13. Je grenzen aangeven

We zeggen wat we fijn of niet fijn vinden

14. Ruzies oplossen

We zoeken samen een oplossing als we het niet eens zijn

15. Omgaan met andere meningen

We luisteren naar elkaar, ook als we anders denken.

Bijlage 3: Stembiljetten

**STEMBILJET
INSPRAAK & BESLUITVORMING**

Schrijf het onderwerp dat jij het belangrijkste vindt hieronder op.

Ik stem op onderwerp:

**STEMBILJET
INSPRAAK & BESLUITVORMING**

Schrijf het onderwerp dat jij het belangrijkste vindt hieronder op.

Ik stem op onderwerp:

Bezoekadres

Stationsplein 1
3818 LE Amersfoort

Postadres

Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40

E info@slo.nl

W www.slo.nl

[company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

[SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)